

Аксютенко Богдан Олегович,
аспірант кафедри організації
театральної справи імені І. Д. Безгіна.
Київський національний університет
театру, кіно і телебачення імені
І. К. Карпенка-Карого, Київ, Україна

Bohdan Aksiutenko,
Postgraduate student of the Theatricals
Organization named after I. D. Bezgin
Department. I. K. Karpenko-Karyi
Kyiv National Theatre, Cinema and
Television University, Kyiv, Ukraine

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ФЕСТИВАЛЬНИЙ РУХ ЯК ФОРМА КУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЦИРКОВОГО МИСТЕЦТВА

Анотація. Європейський фестивальний рух циркового мистецтва відіграє ключову роль у розвитку сучасного культурного простору Європи, сприяючи популяризації циркових традицій, професійному зростанню виконавців і зміцненню міжкультурної взаємодії. **Актуальність** дослідження полягає у необхідності аналізу ролі фестивалів як майданчиків для обміну досвідом і впровадження інноваційних технологій у циркове мистецтво. Традиційні форми цирку потребують адаптації до умов глобалізації та щораз вищої конкуренції з цифровими розвагами. Це дослідження спрямоване на вивчення механізмів і шляхів розвитку фестивального руху, що сприяє не лише збереженню національних традицій, а й інноваціям у цирковому мистецтві. **Мета статті** – дослідження європейського фестивального руху як форми культурної взаємодії в цирковому мистецтві з акцентом на його ролі у популяризації циркових традицій, розвитку професійних навичок артистів і впровадженні сучасних технологій. **Методи дослідження** включають аналіз наукових праць, які висвітлюють роль фестивалів у цирковому мистецтві, порівняльний аналіз різних їх форм у країнах світу (можливість порівняти особливості організації фестивалів у різних країнах Європи, зосередившись на їхніх концепціях, репертуарі, участі міжнародних артистів і культурній взаємодії між представниками різних держав), контент-аналіз (вивчення медійного контенту, присвяченого цирковим фестивалям, зокрема статей, рецензій, відео-оглядів і соціальних мереж), метод кейс-стаді (вивчення конкретного випадку), історичний метод (виникнення та еволюція фестивального руху). **Результати дослідження** показали, що фестивалі циркового мистецтва сприяють розвитку креативної співпраці між представниками різних мистецьких напрямків, надаючи їм можливість удосконалювати професійні навички та впроваджувати нові форми. Вони також підтримують збереження традицій через інтеграцію інноваційних технологій у виступи, створюючи нові формати циркових шоу. Водночас фестивалі стали важливими платформами для міжнародної культурної дипломатії та професійного обміну. У **висновках** наголошено, що розвиток циркового мистецтва в Європі значною мірою залежить від подальшої підтримки фестивального руху через створення грантових програм та інтеграцію цифрових технологій. Перспективи подальших досліджень включають вивчення впливу цифрових інновацій на циркове мистецтво та розширення можливостей міжнародної співпраці.

Ключові слова: європейський фестивальний рух, циркове мистецтво, культурна взаємодія, інноваційні технології, професійний розвиток, міжкультурний обмін, циркові традиції.

Постановка проблеми та актуальність дослідження. Європейський фестивальний рух як форма культурної взаємодії циркового мистецтва відіграє важливу роль у формуванні сучасного культурного простору Європи, виступаючи платформою для обміну досвідом між представниками різних шкіл та напрямків циркового мистецтва. Проблема, яка постає у такому контексті, полягає у вивченні механізмів і шляхів розвитку цього руху як засобу популяризації циркового мистецтва та підвищення рівня професійної майстерності його виконавців. Європейські фестивалі, на відміну від традиційних виступів, не лише слугують майданчиками для демонстрації досягнень циркових митців, а й сприяють інтеграції новітніх технічних рішень і креативних інновацій у цю галузь.

З наукової точки зору, важливим є дослідження впливу фестивального руху на розвиток різних аспектів циркового мистецтва, таких як режисура, сценографія, технологічні новації та міждисциплінарність. Важливим науковим завданням є аналіз особливостей організації таких фестивалів, їхнього впливу на креативну співпрацю між цирковими трупамі, а також розвиток професійних навичок учасників. Це дослідження також стосується проблеми розширення культурних кордонів і взаємодії між країнами через циркове мистецтво, яке може бути потужним інструментом культурної дипломатії.

З практичної точки зору, фестивальний рух забезпечує цирковим артистам можливості для професійного росту, сприяє підвищенню культурного обміну та створює умови для співпраці на міжнародному рівні. Це сприяє збереженню й розвитку національних традицій циркового мистецтва в умовах глобалізації, а також дає змогу інтегрувати нові форми та жанри до загальноєвропейського культурного контексту.

Аналіз сучасних досліджень і публікацій.

Аналіз наукових досліджень щодо європейського фестивального руху циркового мистецтва демонструє різноманітні підходи до його розвитку та значення як форми культурної взаємодії. І. Стулова досліджує фестиваль «Золотий каштан» (Стулова, 2020, с. 89), наголошуючи його роль у міжкультурному діалозі. Це доповнюється дослідженням Шумакової С., яка розглядає сучасне циркове мистецтво як актуальну проблему діалогової взаємодії (Шумакова, 2014, с. 146).

Шаповалова Ю. аналізує витоки циркового мистецтва на українських землях, акцентуючи увагу на історичному контексті (Шаповалова,

2019, с. 30). Дослідження Романенкової Ю. показує, як сучасна українська циркова школа сприяє презентуванню України у світовому культурному просторі (Романенкова, 2020, с. 70), що співзвучно з поглядами О. Поспелова, який вивчає циркове мистецтво від античності до сучасності (Поспелов, 2019, ЕР). Ще одна праця останнього (Поспелов, 2019, ЕР) також заслуговує на увагу, оскільки у ній досліджено циркове мистецтво у науковому дискурсі кінця XVIII – XIX століть, що співвідноситься з темою міжкультурної взаємодії в контексті фестивального руху. Шульгіна В. та Берріос Н. (Шульгіна, Берріос, 2022, ЕР) розглядають діяльність Київської муніципальної академії циркового та естрадного мистецтва як інструмент утвердження національної самобутності через міжкультурний діалог.

Дослідження М. Мельник (Мельник, 2021, ЕР) стосується генези циркового мистецтва від античності до сучасності, що резонує з дослідженням Divac M. та ін. (Divac, 2022, ЕР) які аналізують інформацію про циркові будівлі в Європі, акцентуючи важливість простору для виступів виконавців. Kurkowska M. (Kurkowska, 2021, ЕР) вивчає інтегративні аспекти невербальної культурної комунікації в Європі, що мають відношення до циркового мистецтва як форми комунікації.

Lavers K. та ін. (Lavers, 2019, ЕР) представляють сучасний цирк як мистецтво, що відображає культурні трансформації, і це доповнюється дослідженням Kashuba V. (Kashuba, 2020, ЕР), який аналізує організаційні та творчі трансформації циркового мистецтва в Україні, акцентуючи його значення в контексті світових тенденцій.

Таким чином, європейський фестивальний рух циркового мистецтва виступає важливим інструментом культурної взаємодії, інтегруючи різні підходи до його презентування та розвитку.

Втім, попри велику кількість досліджень, залишаються невирішеними питання дослідження історичних передумов розвитку європейського фестивального руху циркового мистецтва; впливу фестивалів на розвиток професійних навичок циркових виконавців та їхню креативну співпрацю; ролі фестивального руху в поширенні інноваційних технологій і новітніх художніх рішень у цирковому мистецтві; значення фестивалів для культурної дипломатії та міжкультурної взаємодії в Європі.

Мета статті – дослідити європейський фестивальний рух як форму культурної взаємодії

в цирковому мистецтві з акцентом на його ролі у популяризації циркових традицій, розвитку професійних навичок виконавців і зміцненні культурного діалогу між країнами Європи.

Завдання статті:

1) проаналізувати історичні передумови розвитку європейського фестивального руху циркового мистецтва;

2) дослідити вплив фестивалів на розвиток професійних навичок циркових виконавців та їхню креативну співпрацю;

3) визначити роль фестивального руху в поширенні інноваційних технологій і новітніх художніх рішень у цирковому мистецтві;

4) оцінити значення фестивалів для культурної дипломатії та міжкультурної взаємодії в Європі;

5) розробити рекомендації щодо подальшого розвитку циркового мистецтва в контексті європейського фестивального руху.

Виклад основного матеріалу. Європейський фестивальний рух циркового мистецтва має глибокі історичні корені, що починаються від перших спроб циркових виконавців об'єднатися для обміну досвідом та презентації своїх досягнень перед широкою публікою. Витоки сучасного фестивального руху можна простежити до кінця XIX – початку XX століття, коли циркові майстри почали активно шукати нові форми вираження та організовувати спільні виступи, що поєднували традиційні циркові номери з новими технологіями й творчими підходами. Водночас розвиток масової культури та зростання зацікавленості до видовищних видів мистецтва сприяли популяризації циркових вистав серед широкого кола глядачів.

На початку XX століття циркове мистецтво в Європі переживало активні трансформації під впливом технічних інновацій і культурних змін. Зокрема, розвиток кінематографа та інших форм

візуального мистецтва створював нові виклики для циркових виконавців, які прагнули зберегти свою унікальність в умовах дедалі вищої конкуренції з іншими видами розваг. У відповідь на ці зміни почали організовуватися перші фестивалі, які мали на меті не лише демонстрацію циркових досягнень, а й створення умов для професійного розвитку артистів та їхньої взаємодії з представниками інших мистецьких дисциплін. Однією із перших таких подій був Міжнародний фестиваль циркового мистецтва в Монако, заснований у 1974 році, який і досі залишається одним із найбільш престижних і важливих майданчиків для циркових виконавців усього світу (Tait, 2020, EP).

Історичні передумови розвитку європейського фестивального руху також пов'язані з процесами соціокультурних змін, що відбувалися в середині XX століття. Після Другої світової війни багато європейських країн активно підтримували розвиток культури як засобу національної ідентифікації та міжнародного діалогу. Фестивалі циркового мистецтва стали частиною цієї стратегії, адже вони не лише сприяли збереженню традиційних форм циркового виступу, а й відкривали нові можливості для їхньої модернізації. Зокрема, це стало можливим завдяки включенню елементів театру, танцю, візуального мистецтва та музики до циркових номерів, що перетворило фестивалі на мультидисциплінарні заходи.

У табл. 1 подано приклади фестивалів, що відіграли важливу роль у формуванні сучасного європейського фестивального руху циркового мистецтва.

У другій половині XX століття, особливо з 1980-х років, циркові фестивалі почали набувати нового значення як платформи для експериментальних виступів і міжкультурної взаємодії. Це було зумовлено прагненням циркових артистів до

Таблиця 1

Фестивалі, що відіграли важливу роль у формуванні сучасного європейського фестивального руху циркового мистецтва

Назва фестивалю	Країна	Рік заснування	Основні досягнення
Міжнародний фестиваль циркового мистецтва в Монако	Монако	1974	Створення майданчика для презентації нових форм циркового мистецтва
Фестиваль нових циркових форм у Тулузі	Франція	1980	Популяризація сучасних і авангардних форм циркового мистецтва
Європейський молодіжний цирковий фестиваль	Німеччина	1992	Підтримка молодих циркових виконавців та сприяння їхньому професійному зростанню

Джерело: сформовано автором на підставі (Lavers, Leroux, 2019; Шумакова, 2013, с. 119)

оновлення своїх програм, інтеграції нових технологій, таких як лазерні та світлові ефекти, а також бажанням глядачів побачити щось нове та нестандартне. Фестивалі почали відігравати важливу роль у підготовці нових поколінь циркових артистів, зокрема через майстер-класи, освітні програми та воркшопи, що проводилися під час цих заходів.

Сучасний європейський фестивальний рух циркового мистецтва продовжує розвиватися в умовах глобалізації, технологічних інновацій і дедалі більшого інтересу до мультидисциплінарних форм мистецтва. Важливу роль у цьому процесі відіграють не лише традиційні фестивалі, а й нові формати, що поєднують циркове мистецтво з театром, візуальним мистецтвом, цифровими технологіями та інноваційними сценографічними рішеннями. Така трансформація відповідає сучасним вимогам публіки, яка очікує від циркового шоу не лише видовищності, а й глибокого художнього змісту, інтелектуальних викликів і високої технічної майстерності.

Основні елементи сучасного фестивального руху циркового мистецтва представлено на рис. 1.

Рис.1. відображає сучасну ситуацію, коли циркове мистецтво в Європі розвивається як частина ширших культурних процесів. З одного боку, воно зберігає традиційні форми, що приваблюють глядачів своєю видовищністю, з іншого – циркові артисти активно інтегрують новітні технології та креативні підходи, що дає їм можливість відповіда-

ти на сучасні виклики й очікування аудиторії. Технологічні новації, такі як віртуальна реальність та інтерактивні елементи, відкривають нові горизонти для розвитку циркового мистецтва, тоді як мультидисциплінарний підхід дає змогу експериментувати з формами і змістом циркових шоу. Водночас фестивалі циркового мистецтва стають важливими не лише для професійного розвитку артистів, а й для культурної взаємодії між різними країнами, що особливо актуально в умовах глобалізації та необхідності підтримки міжкультурного діалогу.

Фестивалі циркового мистецтва відіграють важливу роль у розвитку професійних навичок артистів і стимулюванні їхньої креативної співпраці (табл. 2). Вони створюють умови для безпосереднього обміну досвідом між виконавцями різних країн і напрямів, що сприяє вдосконаленню технічних умінь та формуванню нових художніх підходів у циркових шоу. В сучасних умовах важливим аспектом є можливість взаємодії артистів не лише з іншими виконавцями, а й із представниками суміжних сфер, таких як театральне, музичне, візуальне види мистецтв та цифрові технології. Це дає змогу створювати інноваційні, мультидисциплінарні проекти, які розширюють межі традиційного циркового виступу. У рамках фестивалів артисти мають доступ до освітніх програм, що включають майстер-класи, семінари та воркшопи, де вони можуть удосконалювати свої навички під керівництвом досвідчених професіоналів.

Таблиця 2

Вплив фестивалів на розвиток професійних навичок циркових виконавців та їхню креативну співпрацю

Аспект впливу	Форми реалізації на фестивалях	Результати для виконавців
Освітня складова	Майстер-класи, тренінги, воркшопи з технічних навичок (акробатика, жонглювання, повітряна гімнастика тощо)	Підвищення професійного рівня, оволодіння новими технічними прийомами
Мультидисциплінарні проекти	Співпраця з представниками театру, танцю, музики, візуального мистецтва	Розвиток креативного мислення, створення нових художніх форм
Використання технологій	Інтеграція цифрових технологій, таких як 3D-проєкції, інтерактивні інсталяції	Опанування новітніх сценічних рішень, удосконалення вистав через технології
Міжнародна співпраця та обмін досвідом	Залучення виконавців із різних країн, участь у міжнародних спільних проєктах	Розширення культурних горизонтів, збагачення професійного досвіду
Розвиток нових жанрів і стилів	Експерименти з новими жанрами циркового мистецтва, поєднання традиційних і сучасних стилів	Створення інноваційних циркових виступів, інтеграція нових жанрових елементів
Підтримка молодих виконавців	Програми для молодих артистів, що включають навчання, виступи на конкурсах і презентаціях	Підготовка нових поколінь циркових виконавців, розвиток молодих талантів
Стимулювання креативної співпраці	Проєкти, що об'єднують різні види мистецтв і дисциплін	Формування спільних креативних проєктів, збагачення виступів новими ідеями

Джерело: власна розробка авторів

Рис.1.Схема розвитку європейського фестивального руху
циркового мистецтва в сучасних умовах

Джерело: сформовано автором на підставі (Шумакова, 2014, с. 145; Шаповалова, 2019, с. 30;
Романенкова, 2020, с. 72; Шульгіна, Берріос, 2022, с. 250)

У сучасних умовах фестивалі циркового мистецтва відіграють вирішальну роль у професійному розвитку виконавців, особливо в контексті стрімкого технологічного прогресу та глобалізації культурних процесів. Фестивалі стають не лише майданчиками для демонстрації майстерності, а й місцем для інтеграції новітніх підходів, технологій і методів у циркове мистецтво. Основною перевагою сучасних фестивалів є те, що вони створюють можливість для циркових артистів працювати в умовах мультидисциплінарності, де поєднуються різні жанри та технології, що стимулює творчий розвиток і професійне зростання.

Сучасні фестивалі також інтегрують цифрові технології, такі як віртуальна та доповнена реальність, 3D-проєкції, інтерактивні інсталяції, що дають змогу цирковим артистам вивчати нові можливості сцени та вдосконалювати власні виступи. Усе це створює умови для формування інноваційних підходів до виконання традиційних циркових номерів, відкриває нові горизонти для глядацької аудиторії та надає артистам можливість бути в авангарді тенденцій візуального мистецтва.

Крім того, значний вплив має розвиток міжнародної співпраці. Сучасні фестивалі зосереджені на залученні виконавців з усього світу, що сприяє обміну креативними ідеями та поширенню най-

кращих практик. Це дає змогу артистам вчитися одне в одного, адаптувати та використовувати техніки, характерні для різних культур і шкіл циркового мистецтва. Така міжнародна взаємодія надає можливість створювати унікальні проєкти, які поєднують різноманітні техніки, стилі та жанри, що підвищує конкурентоспроможність циркових виступів на світовій арені.

Фестивалі в сучасній Європі відіграють важливу роль у формуванні культурної дипломатії та міжкультурної взаємодії. Вони створюють середовище для творчих зустрічей, де митці та виконавці різних країн можуть обмінюватися своїми ідеями, практиками і традиціями. Це особливо важливо для циркового мистецтва, де фізичний і візуальний контакт стає ключовим інструментом спілкування. У сучасних умовах циркові фестивалі надають можливість артистам різних національностей співпрацювати, виступати разом, експериментувати з новими формами та техніками. Вони також слугують платформою для обговорення викликів, із якими стикається циркова індустрія, зокрема в умовах глобалізації та змін у культурних уподобаннях публіки. Таблиця 3 демонструє загальний механізм впливу циркових фестивалів на міжкультурну взаємодію в сучасних умовах.

Таблиця 3

Загальний механізм впливу циркових фестивалів на міжкультурну взаємодію в сучасних умовах

Параметр впливу	Опис	Приклад
Обмін традиціями	Циркові артисти представляють свої національні традиції на міжнародних фестивалях, зберігаючи культурну спадщину та вносячи її в нові контексти	Міжнародний цирковий фестиваль у Монте-Карло, де артисти з понад 20 країн світу демонструють свої унікальні циркові традиції
Інновації та сучасні практики	Фестивалі сприяють появі нових форм циркового мистецтва шляхом поєднання традиційних технік із сучасними мультимедійними технологіями	Фестиваль у Брюсселі, де традиційні циркові виступи поєднуються з інтерактивними цифровими технологіями
Міжнародна співпраця	Фестивалі слугують платформою для створення міжнародних циркових проєктів та ко-продукцій	Співпраця між французькими та українськими цирковими колективами під час фестивалю у Франції
Підтримка молодих талантів	Фестивалі допомагають новим поколінням артистів долучатися до міжнародної циркової сцени та розвивати свої навички	Фестиваль у Німеччині, де організовано спеціальну програму з метою підвищення майстерності молодих артистів

Джерело: сформовано автором на підставі (Шульгіна, Берріос, 2022, с. 236; Kurkowska, 2021, с. 145)

Таблиця демонструє, як циркові фестивалі сприяють збереженню та відродженню традицій циркового мистецтва в сучасних умовах. Унікальні техніки циркових артистів з різних країн стають

доступними для ширшого кола глядачів і водночас надихають митців на створення нових форм. Фестивалі також стають важливими платформами для збереження культурної спадщини через інтегра-

цію традиційних технік у сучасні мультимедійні шоу, що дає змогу осучаснити старі практики та зберегти їхню актуальність. У таблиці 4 представ-

лено специфіку впливу фестивалів на збереження та розвиток національних циркових традицій.

Таблиця 4

Вплив фестивалів на збереження та розвиток національних циркових традицій

Країна	Основні циркові традиції	Вплив фестивалів	Приклад фестивалю
Франція	Акробатика, жонглювання, класичний цирк	Популяризація сучасних форм цирку через традиційні техніки	Festival Mondial du Cirque de Demain
Італія	Вуличні виступи, пантоміма	Підтримка молодих виконавців і розвиток нових форм циркових виступів	International Circus Festival of Italy
Німеччина	Трапеція, силові акробатичні номери	Збереження традицій та адаптація їх до нових медіа	European Youth Circus Festival
Україна	Народні циркові номери, акробатика	Міжнародні фестивалі сприяють збереженню національних елементів та обміну досвідом з іншими країнами	Міжнародний цирковий фестиваль у Києві

Джерело: сформовано автором на підставі (Lavers, Leroux, Burt, 2019; Tait, Lavers, 2020; Jurgens, 2020)

Так, наприклад, у Франції фестивалі надають можливість зберігати класичні елементи циркового мистецтва, водночас упроваджуючи сучасні форми. В Італії та Німеччині акцент робиться на підтримці молодих артистів і адаптації циркових традицій до новітніх технологій. Україна активно використовує міжнародні фестивалі для підтрим-

ки національних циркових традицій, одночасно інтегруючи їх у сучасний світовий контекст. Це допомагає зберігати циркові традиції в умовах постійних культурних змін. Таблиця 5 ілюструє важливість фестивалів для соціально-культурного розвитку в регіональному контексті.

Таблиця 5

Вплив циркових фестивалів на соціально-культурний розвиток регіональному контексті

Регіональний аспект	Вплив фестивалів	Приклад регіону
Культурна ідентичність	Фестивалі сприяють посиленню регіональної культурної ідентичності через залучення місцевих артистів і традицій	Фестиваль в Авіньйоні (Франція), де циркові номери поєднуються з місцевими культурними елементами
Економічний вплив	Циркові фестивалі приваблюють туристів, що сприяє економічному розвитку регіону та популяризації місцевої культури	Міжнародний цирковий фестиваль у Монте-Карло, який щорічно приваблює тисячі туристів
Соціальна інклюзія	Фестивалі об'єднують різні соціальні групи, сприяючи діалогу між культурами та соціальною інтеграцією	Фестиваль у Бельгії, де представлені виступи артистів різних соціальних верств та етнічних груп

Джерело: сформовано автором

Циркові фестивалі відіграють ключову роль у зміцненні регіональної культурної ідентичності, залучаючи місцевих артистів та інтегруючи традиції. Економічно вони сприяють залученню туристів, що стимулює розвиток інфраструктури й підвищує доходи регіону, як, наприклад, у Монте-Карло. Соціальна інклюзія на таких заходах об'єднує різні соціальні та етнічні групи, сприяючи діалогу й соціальній гармонії, як, скажімо, на фестивалях у Бельгії.

Циркове мистецтво в Європі, зокрема у контексті фестивального руху, зіштовхується з низкою складних викликів. Серед них основними є недостатнє фінансування, нерівномірний доступ до ресурсів у різних країнах, а також необхідність адаптації до змін у культурних і технологічних тенденціях. Фестивалі, що є важливим елементом розвитку циркового мистецтва, часто страждають через обмежений бюджет та відсутність інфраструктури для підтримки нових артистів. Крім

того, циркові артисти стикаються з проблемами, пов'язаними із занепадом традиційних видів циркового мистецтва через зростання популярності

цифрових розваг і змін в уподобаннях аудиторії (табл. 6).

Таблиця 6

Основні проблеми розвитку циркового мистецтва в Європі

Проблема	Опис	Приклад країн
Нестача фінансування	Брак стабільної фінансової підтримки для організації фестивалів і професійного розвитку артистів	Іспанія, Португалія
Конкуренція з цифровими розвагами	Зростання популярності цифрових технологій зменшує інтерес до циркових вистав	Франція, Німеччина
Нерівномірний доступ до ресурсів	Нерівномірний розвиток циркової інфраструктури в різних регіонах і країнах	Балканські країни
Відсутність освітніх програм	Мало можливостей для професійного розвитку молодих циркових артистів.	Польща, Греція

Джерело: сформовано автором

У сучасних умовах європейське циркове мистецтво перебуває під тиском багатьох факторів. Нестача фінансування є постійною проблемою, яка обмежує проведення міжнародних фестивалів і підтримку молодих артистів. Конкуренція з цифровими розвагами та стрімке впровадження новітніх технологій змушують циркових митців адаптувати свої виступи, що потребує додаткових ресурсів.

Нерівномірний розвиток циркової інфраструктури в різних регіонах та країнах, зокрема в Балканському регіоні, можна пояснити кількома факторами. Насамперед, історичний розвиток кожної країни відіграє ключову роль. У деяких країнах циркова культура мала тривалу історію, що сприяло створенню сталих традицій, інвестицій у розвиток інфраструктури та підготовку фахівців. Економічні можливості також суттєво впливають на розвиток інфраструктури. Країни з вищим рівнем економічного розвитку мають більше ресурсів для будівництва сучасних циркових арен, закупівлі обладнання та проведення вистав. Проте державна підтримка культури в цих країнах часто є недостатньою, що призводить до занепаду традиційного мистецтва. Відсутність освітніх програм у сфері циркового мистецтва та обмежені можливості для професійного розвитку молодих артистів є серйозними проблемами. Однією з основних причин є недостатня увага до циркового мистецтва як окремої галузі культури. В багатьох

країнах, включаючи Польщу та Грецію, цирк досить часто вважається розважальним жанром, а не видом мистецтва, який потребує систематичного навчання. Через це уряди та освітні установи часто не надають належної підтримки для створення спеціалізованих програм. Крім того, відсутність професійних спілок або асоціацій циркових артистів у цих країнах ускладнює процес професійного зростання.

Наприклад, війна в Україні завдала серйозного удару культурній сфері, включаючи циркове мистецтво. Багато артистів втратили можливість працювати на батьківщині через зруйновану інфраструктуру, нестабільність і постійні загрози безпеці. Проте українські виконавці продовжують активно брати участь у міжнародних циркових фестивалях, що надає їм можливість зберігати та розвивати свої вміння за кордоном. Участь у фестивалях дає змогу представляти українську культуру на міжнародній арені, водночас забезпечуючи фінансову підтримку митцям в екзилі.

Рекомендації для розвитку циркового мистецтва в Європі запропоновано на рис. 2.

Алгоритм передбачає системний підхід до розвитку циркового мистецтва, що включає як фінансові, так і освітні аспекти. Грантові програми забезпечать сталість фестивального руху та підтримку артистів, тоді як впровадження цифрових технологій надасть можливість цирковим

фестивалям залишатися актуальними в сучасному культурному контексті. Освітні програми на фестивалях допоможуть виховувати нові покоління циркових артистів, забезпечуючи безперервність традицій. Особлива увага приділяється підтрим-

ці артистів із постраждалих регіонів, що дасть їм змогу продовжувати свою діяльність і зберігати культурні цінності, попри складні обставини.

Рис.2. Покроковий алгоритм розвитку циркового мистецтва в Європі

Джерело: сформовано автором

Висновки. У дослідженні встановлено, що європейський фестивальний рух циркового мистецтва є важливим інструментом культурної взаємодії, популяризації циркових традицій і професійного розвитку виконавців. Вивчено механізми впливу фестивалів на розвиток професійних навичок, поширення інноваційних технологій і міжкультурної взаємодії. Визначено, що циркові фестивалі сприяють інтеграції новітніх технологій у виступи, формуванню креативної співпраці та підтримці молодих талантів.

Основною проблемою, яка залишається невирішеною, є нестача фінансування для проведення фестивалів, нерівномірний доступ до ресурсів у різних країнах та дедалі більша конкуренція з цифровими розвагами. Також важливим є збереження національних циркових традицій в умовах глобалізації й технологічного прогресу.

Рекомендується впровадження грантових програм для підтримки фестивалів, розвиток освітніх програм для циркових виконавців, а також подальша інтеграція цифрових технологій. Перспективи подальших досліджень включають вивчення впливу цифрових інновацій на циркове мистецтво та розробку нових форм взаємодії між країнами через фестивальний рух.

Джерела та література

- Мельник, М. (2021). Генеза мистецтва цирку: від античності до сучасності. *ГРААЛЬ НАУКИ*. № 1. С. 533-535. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.19.02.2021.112> (дата звернення 30.09.2024).
- Поспелов, О. (2019). Циркове мистецтво у науковому дискурсі (кінець XVIII–XIX ст.). *Вісник КНУКіМ. Серія «Мистецтвознавство»*. Вип. 40. С. 57-65. DOI: <https://doi.org/10.31866/2410-1176.40.2019.172677> (дата звернення 10.09.2024).
- Поспелов, О. (2019). Циркове мистецтво у просторі та часі: від Колізею до амфітеатру Естлі; від скоморохів до сучасності. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. Вип. 30. С. 14-21. DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi30.180> (дата звернення 12.09.2024).
- Романенкова, Ю. (2020). Сучасна українська циркова школа як інструмент презентування країни у світовому культурному просторі. *Молодий вчений*. Вип. 3 (79). С. 69-73. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-3-79-16> (дата звернення 24.09.2024).
- Стулова, І. (2020). Фестиваль циркового мистецтва «Золотий каштан» як інструмент міжкультурного діалогу. *АРТ-платФОРМА*. Вип. 2.2. С. 89-116. DOI: <https://doi.org/10.51209/platform.2.2.2020.89-116> (дата звернення 03.09.2024).
- Шаповалова, Ю. (2019). Витоки циркового мистецтва на українських землях. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно*

- і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого. Вип. 25. С. 27-32. DOI: <https://doi.org/10.34026/1997-4264.25.2019.188198> (дата звернення 10.09.2024).
- Шульгіна, В., Берріос, Н. Арая. (2022). Intercultural dialogue as an instrument of national self-identification approval (based on the example of the activities of the Kyiv Municipal Academy of Circus and Performing Arts). *АПТ-платФОРМА*. Вип. 6.2. С. 234-256. DOI: <https://doi.org/10.51209/platform.2.6.2022.234-256> (дата звернення 04.09.2024).
- Шумакова С. (2013). Циркове мистецтво в аспекті між-культурної толерантності діалогізма: цирковий фестиваль. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. Вип. 19 (1). С. 118-121. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Uk_msshr_2013_19\(1\)_27.pdf](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Uk_msshr_2013_19(1)_27.pdf) (дата звернення 02.09.2024).
- Шумакова, С. (2014). Сучасне циркове мистецтво: актуальна проблематика діалогової взаємодії. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Мистецтвознавство*. Вип. 30. С. 146-151. DOI: <https://doi.org/10.31866/2410-1176.30.2014.159839> (дата звернення 03.09.2024).
- Divac, M., Krklješ, M., Milošević, S. (2022). Circus is a performance but it is also a building—memory of circus buildings in Europe. *City, Territory and Architecture*. Vol. 9.1. P. 9. DOI: <https://doi.org/10.1186/s40410-022-00156-3> (дата звернення 18.09.2024).
- Jürgens, A.-S. (2020). Circus, Science and Technology: Dramatising Innovation. *Springer Nature*. URL: <http://surl.li/bwzbxc> (дата звернення 17.09.2024).
- Kashuba, V. (2020). Current Organisational and Creative Transformations of Ukrainian Circus Arts. *Popular Entertainment Studies*. Vol. 11.1–2. P. 25-45. URL: <https://novaojs.newcastle.edu.au/kulumun/index.php/pes/article/view/241> (дата звернення 12.09.2024).
- Kurkowska, M. (2021). Integrative Aspects of Non-verbal Cultural Communication in Europe. *Studia Europejskie*. Vol. 25.3. P. 137-155. URL: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=992232> (дата звернення 07.09.2024).
- Lavers, K., Leroux, L., Burt, J. (2019). Contemporary circus. *Routledge*. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315564074> (дата звернення 29.09.2024).
- Tait, P.; Lavers, K. (2020). Introduction: Circus perspectives, precedents and presents. In: *The Routledge Circus Studies Reader*. Routledge. P. 1-11. URL: <http://surl.li/dvvisy> (дата звернення 28.09.2024).
- Trapp, F. (2023). Introduction: Welcome to the wonderland of contemporary circus. In: *360° Circus*. Routledge. P. 1-17. URL: <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781003231110-1/introduction-franziska-trapp> (дата звернення 06.09.2024).
- Divac, M., Krklješ, M., & Milošević, S. (2022). Circus is a performance but it is also a building—memory of circus buildings in Europe. *City, Territory and Architecture*, 9.1. P. 9. DOI: <https://doi.org/10.1186/s40410-022-00156-3>
- Jürgens, A.-S. (2020). Circus, science and technology: Dramatising innovation. *Springer Nature*. Retrived from: <http://surl.li/bwzbxc>
- Kashuba, V. (2020). Current organisational and creative transformations of Ukrainian circus arts. *Popular Entertainment Studies*, Nr 11(1-2). P. 25-45. Retrived from: <https://novaojs.newcastle.edu.au/kulumun/index.php/pes/article/view/241>
- Kurkowska, M. (2021). Integrative aspects of non-verbal cultural communication in Europe. *Studia Europejskie – European Studies*, 25.3. P. 137-155. Retrived from: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=992232>
- Lavers, K., Leroux, L., & Burt, J. (2019). Contemporary circus. *Routledge*. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315564074>
- Melnyk, M. (2021). Heneza mystetstva tsyrku: vid antychnosti do suchasnosti [The genesis of circus art: from antiquity to modern times]. *Grail of Science*, Nr 1. P. 533-535. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.19.02.2021.112> [in Ukrainian]
- Pospelov, O. (2019). Tsyrkove mystetstvo u naukovomu dyskursi (kinets XVIII–XIX st.) [Circus art in scientific discourse (late 18th–19th centuries)]. *Visnyk KNUKiM. Seriya «Mystetstvoznavstvo»*. Vup. 40. P. 57-65. DOI: <https://doi.org/10.31866/2410-1176.40.2019.172677> [in Ukrainian]
- Pospelov, O. (2019). Tsyrkove mystetstvo u prostori ta chasi: vid Kolizeiu do amfiteatru Estli; vid skomorokhiv do suchasnosti [Circus art in space and time: from the Colosseum to the Astley Amphitheatre; from jesters to modernity]. *Ukrainska kultura: mynule, suchasne, shliakhy rozvytku*. Vup. 30. P. 14-21. DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi30.180> [in Ukrainian]
- Romanenkova, Yu. (2020). Suchasna ukrainska tsyrkova shkola yak instrument prezentuvannia krainy u svitovomu kulturnomu prostori [Modern Ukrainian circus school as a tool for presenting the country in the global cultural space]. *Molodyi vchenyi*, Nr 3 (79). P. 69-73. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-3-79-16> [in Ukrainian]
- Shapovalova, Yu. (2019). Vytoky tsyrkovoho mystetstva na ukrainskykh zemliakh [Origins of circus art on Ukrainian lands]. *Naukovyi visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu teatru, kino i telebachennia imeni I. K. Karpenka-Karoho*. Vup. 25. P. 27-32. DOI: <https://doi.org/10.34026/1997-4264.25.2019.188198> [in Ukrainian]

References

- Shulhina, V., & Berrios, N. (2022). Intercultural dialogue as an instrument of national self-identification approval (based on the example of the activities of the Kyiv Municipal Academy of Circus and Performing Arts). *ART-platFORMA*, 6.2. P. 234-256. DOI: <https://doi.org/10.51209/platform.2.6.2022.234-256> [in Ukrainian]
- Shumakova, S. (2013). Tsyrkove mystetstvo v aspekti mizhkulturnoi tolerantnosti dialohizma: tsyrkovyi festyval [Circus art in the aspect of intercultural tolerance of dialogism: a circus festival]. *Ukrainska kultura: mynule, suchasne, shliakhy rozvytku*, Nr 19 (1). P. 118-121. Retrived from: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi_bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Uk_msshr_2013_19\(1\)_27.pdf](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi_bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Uk_msshr_2013_19(1)_27.pdf) [in Ukrainian]
- Shumakova, S. (2014). Suchasne tsyrkove mystetstvo: aktualna problematyka dialohovoi vzaємodii [Modern circus art: current problems of dialogic interaction]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu kultury i mystetstv. Mystetstvoznavstvo*. Vup. 30. P. 146-151. DOI: <https://doi.org/10.31866/2410-1176.30.2014.159839> [in Ukrainian]
- Stulova, I. (2020). Festyval tsyrkovoho mystetstva «Zoloty kashtan» yak instrument mizhkulturnoho dialohu [The circus arts festival «Golden Chestnut» as a tool for intercultural dialogue]. *ART-platFORMA*, 2.2. P. 89-116. DOI: <https://doi.org/10.51209/platform.2.2.2020.89-116> [in Ukrainian]
- Tait, P., & Lavers, K. (2020). Introduction: Circus perspectives, precedents and presents. In: *The Routledge Circus Studies Reader*. Routledge, Nr 1-11. Retrived from: <http://surl.li/dvyisy>
- Trapp, F. (2023). Introduction: Welcome to the wonderland of contemporary circus. In: *360° Circus. Routledge*. P. 1-17. Retrived from: <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781003231110-1/introduction-franziska-trap>

Bohdan Aksiutenko

The European festival movement as a form of cultural interaction in circus art

Abstract. The European festival movement in circus arts plays a key role in the development of the modern cultural space in Europe, promoting the popularization of circus traditions, the professional growth of performers, and strengthening intercultural interaction. The relevance of this study lies in the need to analyze the role of festivals as platforms for experience exchange and the introduction of innovative technologies into circus art. Traditional circus forms require adaptation to the conditions of globalization and increasing competition from digital entertainment. This study focuses on the mechanisms and pathways of the festival movement's development, which not only preserves national traditions but also fosters innovation in circus arts. **The aim of the study** is to explore the European festival movement as a form of cultural interaction in circus arts, emphasizing its role in promoting circus traditions, developing performers' professional skills, and implementing modern technologies. **Research methods** include analysis of scientific works highlighting the role of festivals in circus art, comparative analysis of different forms of festivals in countries around the world (the opportunity to compare the features of organizing festivals in different European countries, focusing on their concepts, repertoire, participation of international artists and cultural interaction between representatives of different states), content analysis (study of media content dedicated to circus festivals, in particular articles, reviews, video reviews and social networks), case study method (study of a specific case), historical method (emergence and evolution of the festival movement). **The study's results** indicate that circus festivals contribute to creative collaboration between representatives of different artistic disciplines, allowing performers to improve their skills and introduce new forms. They also support the preservation of traditions through the integration of innovative technologies into performances, creating new formats for circus shows. At the same time, festivals have become essential platforms for international cultural diplomacy and professional exchange. **In conclusion** the development of circus arts in Europe largely depends on the continued support of the festival movement through the creation of grant programs and the integration of digital technologies. Prospects for future research include studying the impact of digital innovations on circus arts and expanding opportunities for international cooperation.

Keywords: European festival movement, circus arts, cultural interaction, innovative technologies, professional development, intercultural exchange, circus traditions.